

STORTINGET

Representantforslag 72 S

(2018–2019)

fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Sheida Sangtarash, Mona Fagerås, Freddy André Øvstegård, Kari Elisabeth Kaski og Olivia Corso Salles

Dokument 8:72 S (2018–2019)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Sheida Sangtarash, Mona Fagerås, Freddy André Øvstegård, Kari Elisabeth Kaski og Olivia Corso Salles om å sikre hjelp og beskyttelse til barnebruder som varsler om overgrep, slik at de ikke mister oppholdstillatelse og rettigheter

Til Stortinget

Bakgrunn

Jenter som kommer til Norge som barnebruder, opplever at i stedet for å få hjelp når de sier ifra om overgrep til myndighetene, risikerer de å miste oppholdstillatelse og rettigheter. Tvangsekteskap og barneekteskap er et stort problem på verdensbasis. Norge er på ingen måte unntatt fra problemet. Det er en aktiv tverrpolitisk enighet om at barneekteskap må bekjempes. Samtidig har Norge et regelverk og en praksis som gjør at spesielt de som har vært utsatt for barneekteskap, får dårligere rettigheter etter at de varsler myndighetene om utnyttelsessituasjonen.

Den typiske situasjonen er at et jentebarn blir giftet bort til en mann i et annet land. Det er enkelthistorier hvor jenter giftes bort før de er fylt 12 år. Så blir barnet tatt med til Norge som flyktning eller kommer hit som en del av en familiegjenforening. Ektemannen eller andre har fremskaffet falske papirer som oppgir at barnet er over myndighetsalder og dermed har en annen alder enn det barnet faktisk har. Det blir dermed oppgitt en falsk identitet, og overgrepene mot barnet fortsetter. Dette har barnet ingen kontroll over.

Dagens regelverk, og utlendingsmyndighetenes praktisering av dette, innebærer at dersom man får opplysninger om at noen har fått oppholdstillatelse eller statsborgerskap basert på uriktige id-papirer eller feilaktige opplysninger, så trekkes tillatelsene som hovedregel tilbake. Personen må dermed søke om oppholdstillatelse på nytt og sannsynliggjøre sin riktige identitet. Det gjøres i dag ikke noe unntak for eller særskilt vurdering av de personene som har fått oppgitt falsk identitet fordi de har vært utsatt for et barneekteskap. Dette er i motsetning til personer som har vært utsatt for menneskehandel, hvor det i regelverket og utlendingsforskriften legges opp til en annen vurdering. Det kan argumenteres med at barneekteskap er en form for menneskehandel, men i praksis anses det som brudd på regler om tvangsekteskap, seksuallovbrudd mot barn og i noen tilfeller slaveri, og ofrene anses derfor heller ikke som ofre for menneskehandel.

For de jentene som har vært barnebruder og utsatt for omfattende overgrep, betyr det at dersom de bryter ut av ekteskapet og tar kontakt med politiet og utlendingsmyndighetene, risikerer de først og fremst å miste oppholdstillatelsen. I slike tilfeller kan norske myndigheter innvilge midlertidige oppholdstillatelser med begrensninger som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse eller familiegjenforening. En slik tillatelse innebærer også at vedkommende ikke kan bo-settes, samt at man ikke er omfattet av introduksjonslovens bestemmelser om rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap eller yrkesrettede tiltak. En ytterligere konsekvens er at man ikke kan få innvilget norsk statsborgerskap, man får ikke utstedt reisebevis eller ta førerkort. Dette gjør at livene til de utsatte jentene blir svært begrensende.

Mange kommer også fra land hvor identitetspapirer har lav, eller ingen, notoritet. Det er svært vanskelig, i mange tilfeller umulig, å fremskaffe de riktige identitetspapirene. Prosessen med å få bekreftet den riktige identiteten kan derfor bli svært lang, eller helt umulig.

Røde Kors-telefonen for tvangsekteskap og kjønnslemlestelse har som et ledd i arbeidet med å bekjempe tvangsekteskap hatt en hjelpetelefon som er fullfinansiert av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). De følger opp enkelte jenter i forbindelse med barneekteskap. Deres erfaring er at jentene i utgangspunktet ikke våger å anmelde i frykt for å miste sin oppholdstillatelse og opptjent botid. I en enkeltsak anmeldte jenta eksmannen for familievold, men saken ble henlagt. I sakene Røde Kors-telefonen følger opp, har det heller ikke vært tatt ut offentlig påtale til tross for at politiet har blitt gjort kjent med påstanden om jentenes reelle alder. Røde Kors-telefonen har ennå ikke registrert at det straffbare forholdet har ført til en konkret reaksjon mot noen av de tidligere ektemennene.

Røde Kors-telefonen har innhentet ulike erfaringer fra ofre. Her er erfaringer fra to av dem de hjelper:

«Giftet bort før jeg var 12 år

Familien min flyktet til et land i Asia. Her ble jeg voldtatt av en mann som var dobbelt så gammel som meg, og det endte med at jeg måtte gifte meg med han før jeg var 12 år gammel. Det var kun en uformell vigsel med en imam tilstede. Jeg ble regelmessig utsatt for vold, trusler og voldtekt av mannen jeg ble tvunget til å gifte meg med. Cirka et år senere kom vi som flyktninger til Norge. I forbindelse med at vi skulle til Norge oppgav enten min slektning eller min ektemann feil alder på meg til norske myndigheter. En av dem skrev at jeg var åtte år eldre enn det jeg opprinnelig var. Da vi kom til Norge ble vi registrert som gift, og vi bodde sammen som ektepar i flere år. Personer i mitt nettverk reagerte over aldersforskjellen mellom oss uten at de gjorde noe med det. Etter noen år brøyt jeg med mannen jeg ble tvangsgiftet med, og flyttet tilbake til en svært voldelig familie. Men de endte med å tvangsgifte meg på nytt. For å komme ut av den vanskelige situasjonen jeg var i, måtte jeg bryte med min familie. Jeg måtte leve med politibeskyttelse, ny identitet og nytt navn.

I samtaler med NAV, krisesenter, politi og lignende instanser har jeg gjentatte ganger fortalt at jeg ble giftet bort før jeg var 12 år gammel. Ingen tok dette alvorlig eller foretok seg noe. Både min eksmann og slektning lever i Norge. Det de har gjort mot meg har aldri fått noen konsekvenser for dem. Om ett år er saken mot min eksmann foreldet, men dersom jeg anmelder vil det kunne få store konsekvenser for meg. Dilemmaet jeg står ovenfor er:

- Dersom jeg anmelder min slektning og eksmann for de straffbare forholdene, står jeg i fare for å miste min permanente oppholdstillatelse. Det vil da være tvil vedrørende min identitet og jeg må søke om nytt oppholdsgrunnlag i Norge, og jeg risikerer å få oppholdstillatelse med begrensninger. Dette fører til at jeg må opptjene meg all botiden på nytt for å få norsk statsborgerskap. Dette til tross for at jeg har vært 17 år i Norge. I tillegg risikerer jeg å aldri bli

norsk statsborger.

- Dersom jeg skal innhente de dokumentene som norske myndighetene vil kreve for å sannsynliggjøre min identitet må jeg smugles inn i et utrygt område. I henhold til norske myndigheter har jeg ikke lov til å reise til det landet som min familie flyktet fra, samt at jeg har en familie som kan utsette meg for æresvold.

Giftet bort som 12-åring

Jenta var 12 år da hun fikk vite at hun skulle gis bort til en ukjent mann i Norge, tre ganger hennes alder. For å få gifte seg med jenta, betalte mannen et ukjent beløp til jentas mor og onkel. Kort tid etter tvangsekteskapet ble jenta tatt med til Norge og fikk opphold via EØS-regelverket da mannen var skandinavisk statsborger bosatt i Norge. Det var en kort prosess, og ingen ansvarlige myndigheter stilte spørsmål ved dokumentene som ble fremlagt. Jenta var utstyrt med pass som anga en alder ti år mer enn hennes biologiske.

I Norge levde jenta svært isolert. Hun lærte ikke norsk og fikk ikke gå på skole. Da hun var 14–15 år gammel fødte hun sitt første barn. Jenta fikk til slutt skilsmisse fra mannen, men mistet omsorgen for sin datter. Det ble på et punkt opprettet anmeldelse mot ektefellen for familievold. Da opplyste jenta at hun var 18 år og ikke 28 år slik det sto i passet. Saken ble henlagt.

I samtale med NAV i 2013 bestemte jenta seg for å fortelle hva hun hadde vært utsatt for. Ansvarlige myndigheter ble varslet og jentas oppholdstillatelse ble tilbakekalt. Hun fikk så innvilget en midlertidig oppholdstillatelse med begrensninger på grunn av ikke sannsynliggjort ID. UDI ba jenta fremskaffe hjemlandspass. Det gikk et år med hyppige besøk hos hjemlandets ambassade i Oslo før de bekreftet at hun ikke kunne få utstedt pass som viser hennes rette identitet grunnet manglende fødselsattest.

Fødselsattest kan jenta kun muligens få ved å reise tilbake til hjemlandet. Hun er da avhengig av at moren som giftet henne bort med tvang skal bistå i å avklare hennes rette alder. På bakgrunn av dette har jenta ingen muligheter for å dokumentere sin rette identitet. I tillegg til dette understreker UDI i vedtaket at selv om hun skulle klare å fremskaffe hjemlandspass, har et slikt dokument meget lav notoritet.

Ved hjelp av Røde Kors-telefonen fikk jenta utført en alderstest i håp om at den ville sannsynliggjøre hennes rette alder, noe testen gjorde. Etter å ha søkt om opphold på eget grunnlag, fått avslag og innvilget opphold med begrensninger, ble hun til slutt anbefalt å prøve asylsporet. Fem år etter at hun først opplyste om sin rette identitet og alder er oppholdssaken fremdeles ikke ferdig behandlet. UDI har opplyst at de ikke kan legge alderstesten til grunn da de ikke lenger benytter seg av slike tester. Eksmannen er bosatt i Norge og bor sammen med deres felles datter.

Jentas refleksjoner rundt egen sak:

- Hadde jeg visst det jeg vet i dag hadde jeg aldri fortalt hva min egentlige alder er. Uansett hvor mye litt jeg får høre at systemet har til min forklaring, så vil jeg aldri klare å få det dokumentert.
- Dersom jeg ikke hadde fortalt sannheten, hadde jeg mest sannsynlig hatt norsk statsborgerskap i dag. Jeg har ingenting å tjene på å lyve om at jeg som barn ble solgt til en mann som voldtok meg og gav meg feil alder. Jeg har hatt alt å tape på det.»

Personer utsatt for barneekteskap er en liten gruppe med svært sårbare personer som har blitt utnyttet på det groveste. De har fått oppgitt en høyere alder enn de har, i den hensikt å kunne begå alvorlig kriminelle handlinger mot dem. Det er snakk om straffbare forhold som seksuelle overgrep mot mindreårige, barneekteskap, tvangsektenskap, frihetsberøvelse og vold i nære relasjoner. Hensikten med den gale identiteten har altså ikke først og fremst vært å lure norske myndigheter til å gi opphold, men å kunne leve ut samlivet i Norge som innbefatter opphold.

De som Røde Kors-telefonen har vært i kontakt med, har også alle vært under den seksuelle lavalder da de kom til Norge. Forslagsstillerne vil peke på at disse jentene har blitt utsatt for, har skjedd på norsk jord og er Norges ansvar. Internasjonalt engasjerer regjeringen seg i bekjempelsen av barneekteskap, man vet at dette er et stort problem, og Norge oppfordrer andre til å agere imot det. Senest 17. oktober 2018 hadde daværende utviklingsminister Nikolai Astrup et innlegg på det sosiale mediet Twitter hvor han informerte om at 40 000 barn under 18 år giftes bort hver dag. Noen av disse barna er i Norge.

Dagens system gjør at det er mindre sjanse for at dette oppdages og stanses. Skal overgrepene stoppes, er man avhengig av at disse jentene bryter ut og sier ifra til myndighetene. Slik regelverket er i dag, sørger det i stedet for at jentene ikke anmelder og ikke tør å si ifra. Slik kan de tidligere ektemennene også fortsette med å gjennomføre overgrep mot andre jenter.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen om å endre regelverk og praksis, og dersom nødvendig komme tilbake med forslag til Stortinget, slik at terskelen for å få unntak fra dokumentasjonskravet når en søker som er utsatt for barneekteskap, skal sannsynliggjøre sin identitet, senkes. Søkerens forklaring skal tillegges stor vekt.
2. Stortinget ber regjeringen om å endre regelverket, og dersom nødvendig komme tilbake med forslag til Stortinget, slik at tvil om identitet hos en person utsatt for barneekteskap skal behandles på samme vis som personer utsatt for menneskehandel. Herunder skal det vurderes om tvilen har sammenheng med det barneekteskapet og den utnyttelsessituasjonen vedkommende har vært eller er i. Dersom endringer i opplysninger om personens identitet har sammenheng med barneekteskapet, skal terskelen for å legge de endrede opplysningene til grunn være lav.
3. Stortinget ber regjeringen om å endre regelverket, og dersom nødvendig komme tilbake med forslag til Stortinget, slik at personer som er påført feil identitet og søker om opphold på bakgrunn av barneekteskap, ikke får tilbakekalt opprinnelig oppholdsgrunnlag, men beholder rettighetene frem til en ny søknad er behandlet, jf. utlendingsloven § 61.
4. Stortinget ber regjeringen om å endre regelverket, og dersom nødvendig komme tilbake med forslag til Stortinget, slik at personer som varsler utlendingsmyndighetene om at de ble giftet bort som barn og som ledd i det har blitt påført feil alder som ledd i en utnyttelsessituasjon, ikke mister opptjent botid ved søknad om opphold på selvstendig grunnlag.

31. januar 2019

Karin Andersen

Sheida Sangtarash

Mona Fagerås

Freddy André Øvstegård

Kari Elisabeth Kaski

Olivia Corso Salles

